mo darbus Baisogalos dvaro sodybos teritorijoje, būtina atlikti nuodugnius archeologinius tyrimus, kurie padėtų patikslinti iki šiol negausius archeologinius duomenis apie šio dvaro ir jo teritorijos raidą.

The grounds of Baisogala manor

During a 2010 field evaluation in the vicinity of the icehouse on the grounds of Baisogala manor (Radvili kis District), 60.89 m^2 were excavated around the icehouse's entire perimeter (Fig. 1). It was determined that in building the icehouse, its basement walls had been waterproofed using a layer of clay, which later turned into mixed grey soil. Between the sterile soil and the waterproofing clay lay a layer of black earth, which perhaps began to form even prior to the beginning of the icehouse's construction (Fig. 2). 860 17th–19th-century finds, largely household pottery sherds, were found in the discovered cultural layer. Stove tile fragments (Fig. 3), glass artefact shards, hand-forged nails, a seal, three coins, etc. were also discovered. A carnivore fang with a hole drilled through it was an extraordinary find (Fig. 4).

Algirdas Juknevičius

Paberžės dvaras

2010 m. Paberžės dvaro sodybos (Kėdainių r.) teritorijoje žvalgytos kasamų griovių buitinėms nuotekoms ir vandentiekiui vietos. Iššvalgytas 13,4 m^2 plotas, atkastas 2–12 cm storio kultūrinis sluoksnis.

Paberžės dvaras įsteigtas XVIII a. pabaigoje kairiajame Liaudės upės krante, ant kalvotos viršutinės upės terasos. Prie dvaro buvo

1 pav. Akmenų nuogrinda prie pamato. A. Juknevičiaus nuotr.

Fig. 1. The stone paving near the foundation.

0 5 cm

2 pav. XVIII a. pabaigos rudai glazūruotų plokštinių koklių fragmentai. A. Juknevičiaus nuotr.

Fig. 2. Fragments of late 18th-century panel stove tiles (Blattkacheln) with a brown glaze.

0 5 cm

3 pav. XIX a. vidurio – II pusės balkšvai glazūruotų koklių fragmentai. A. Juknevičiaus nuotr.

Fig. 3. Fragments of mid – second half of the 19th-century stove tiles with a whitish glaze.

suformuotas ir įveistas 2,4 ha peizažinis parkas su dviem natūraliomis terasomis – viršutine terasa R ir žemutine V. Žemutinėje terasoje būta dviejų tvenkinių, kurie melioruoti 1963 m. Dabar tvenkinių vieta užpelkėjusi ir pašlapusi. Parką nuo Paberžės Švč. Marijos Mergelės Apsilankymo bažnyčios teritorijos skiria Miegėnų–Žibartonių kelias. Jis eina lygiagrečiai upeliui, per iškilų viršutinės Liaudės upelio terasos moreninį gūbrį.

Kultūrinis sluoksnis didesnėje žvalgomos teritorijos dalyje nėra susiformavęs. Jo fragmentai atkasti tik prie dvaro pastato Š pamato ir Š kieme. Kultūrinis sluoksnis yra 2–12 cm storio, atkastas 12–18 cm gylyje nuo dabartinio kiemo pievos. Jį sudaro XVIII a. pabaigoje grįstos nuogrindos prie Š pamato fragmentas (1 pav.) ir XIX a. viduryje supiltas šiukšlių sluoksnis su XVIII a. pabaigos – XIX a koklių fragmentais (2–3 pav.).

Geologinių sluoksnių sudėtis liudija, kad dvaro pastatas surėstas ant kalvotos viršutinės Liaudės upės terasos, kurios paviršių sudaro kietai susluoksniuotas rausvos spalvos moreninis priemolis su gausia kalkakmenio priemaiša. Natūralios kalvos paviršiuje susiformavęs 12–17 cm miško žemės sluoksnis byloja, kad dvaras įsteigtas ir parkas įveistas iškirsto miško vietoje.

Dvaro pastato pamatai mūryti iš natūralių ir skaldytų lauko riedulių, kurių vidutiniai dydžiai 24x38x52 cm. Rieduliai dėti eilėmis į 40 cm gylio ir 60 cm pločio griovius. Apatinė pamatų eilė dėta iš natūralių akmenų, o viršutinė – iš skaldytų, surištų balkšvu kalkių skiediniu. Pamatų apačia ir šonai remiasi į kietą moreninį priemolį, turintį hidroizoliacinių savybių ir saugantį pamatus nuo drėgmės.

Aplink pamatus išgrįsta 1,2 m pločio lauko riedulių nuogrinda su nuolydžiu į žemutinėje parko terasoje buvusius tvenkinius. Nuogrindos akmenys dėti ant kietai susluoksniuotos miško žemės, nukasus paklotę (velėną) ir išlyginus paviršių. Kietai susluoksniuota ir išlyginta žemė tapo tvirtu pagrindu

nuogrindai, o po ja slūgsantis moreninis priemolis – natūraliu hidroizoliaciniu sluoksniu. Išilgai nuogrindos 50 cm atstumu nuo pamato išgrįstas nuotekų latakas. Juo lietaus vanduo tekėjo į minėtus tvenkinius.

Paberžė manor

In 2010, 13.4 m^2 were surveyed at the site of ditches for household sewer and water supply pipes on the grounds of Paberžė manor (Kėdainiai District) and a 2–12 cm thick cultural layer was unearthed. It contained late 18th-century paving near a fragment of the N foundation (Fig. 1) and a mid-19th-century layer of dumped rubbish with late 18th–19th-century stove tile fragments (Figs. 2–3).

Dalia Karalienė

Telšių dvarvietė

Telšių valstybinis dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XV a. vidurio. Jo vieta Telšių senamiestyje nėra tiksliai lokalizuota. Telšių istoriją pirmą kartą XX a. pradžioje apžvelgė Telšiuose gimęs ir užaugęs istorikas Mykolas Eustachijus Brenšteinas (Brensztein M. E., Telsze. Szkic historiczny dziejow miasta i starostwa, *Przewodnik naukowy i literacki*, Lwow, 1902, t. 30), kuris savo darbe panaudojo iki jo rašiusių autorių medžiagą, o taip pat ir gausią archyvinę medžiagą. Daugumą šios medžiagos jis gaudavo iš Vilniaus Centrinio archyvo vyriausiojo archyvaro Jano Sprogio (Meilus E., Telšiai XVIII amžiuje, *Telšiai*, V., 1994, p. 55–56). Vėlesnių laikų autoriai (XX a. pabaigoje), rašę apie Telšių istoriją, taip pat pasinaudojo M. E. Brenšteino istorine medžiaga.

M. E. Brenšteinas pažymėjo, jog visas Telšių valsčiaus plotas su vėliau priskirtais keliais kaimais sudarė Telšių seniūniją, priklausiusią karališkam dvarui, o nuo 1569 m., kai karalius Žygimantas Augustas išskyrė dvarus karališkajam stalui – prie karaliaus stalo dvarų. Ši seniūnija nuo seno būdavo nuomojama, o nuo XVI a. pabaigos skiriama iki gyvos galvos nusipelniusiems Žečpospolitos vyrams (Mykolas Eustachijus Brenšteinas, *Telšiai. Miesto ir seniūnijos istorija (vertimas S. Kochanauskaitės 1987 m.)*, ŽMA MA – 324, p. 9).

XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje valstybinis dvaras buvo perkeltas atokiau už miesto (Genys J., Telšių raida iki XVIII a. pabaigos (pagal archeologinius duomenis), *Telšiai*, V., 1994, p. 28–30). Karališkasis dvaras įsikūrė Masčio ežero V pakrantėje, ties Žaliuoju kalnu. Dabartinė vieta – ŽMA sklypas ir teritorija į PR, P bei PV nuo šio sklypo.

Telšiai XVII a. tebebuvo valdovo dvaras su miesteliu, kuris kai kuriuose šaltiniuose kartais vadinamas ir miestu. Juos didysis kunigaikštis duodavo valdyti ar įkeisdavo už pinigus įvairiems asmenims, dažnai valstybės pareigūnams (Baliulis A., Telšiai XVII amžiuje, *Telšiai*, V., 1994, p. 36–38). XVIII a. pradžioje Šiaurės karo metu Telšius užėmė ir 8 metus (1702–1710 m.) čia išbuvo švedai. Tuo laikotarpiu miestas sudegė, jo gyventojus naikino maro epidemija (Tatoris J., *Telšių senamiesčio istorinė apybraiža*, V., 1964, p. 2). Telšių valstybinis dvaras sudegė per gaisrą Šiaurės karo metu XVIII a. pradžioje.

Telšių dvarvietės (XVI a. pabaigos – XVIII a. pradžios) teritorija iki šiol nebuvo tyrinėta ir plačiau žvalgyta. Ji taip pat nėra įtraukta į valstybės saugomų nekilnojamų kultūros vertybių registrą.